BÎKES

EMİNE SEMİYE HANIM

Yayıma Hazırlayan
Tuğba Sivri Çınar

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 1957
EDEBÎ ESERLER: 1007

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-496-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Abdullah Ezik

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı ve Cilt: Vizyon Basımevi Kâğıtçılık
Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. Nu: 1/Z
Beylikdüzü-İstanbul Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika Nu: 52098

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Emine Semiye Hanım: Tanzimat Döneminin ünlü devlet adamlarından hukukçu ve tarihçi Ahmed Cevdet Paşa ile Adviye Rabia Hanım'ın üç çocuğundan en küçükleri olarak, İstanbul Vezneciler'de dünyaya gelen Emine Semiye Hanım'ın kesin doğum tarihi bilinmemekle birlikte, bazı kaynaklarda 1868, bazılarındaysa 28 Mart 1866 tarihi geçmektedir. Ablası Fatma Aliye Hanım gibi, Emine Semiye Hanım da Osmanlı kadın hareketinin öncü isimlerinden ve ilk kadın yazarlarından biridir. Emine Semiye Hanım, hayatının büyük kısmını öğretmenlik yaparak, çeşitli dernekler kurup kadınların güçlenmeleri yönünde çalışarak geçirmiş bir "ilk dönem Türk feministi"dir. 1895/1896 yıllarına tekabül eden dönemde Selanik'te inas mektepleri müfettişliğine başlamış, bu süre içinde bir yandan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin "teşkilat-ı hafiye"sinde görev almış ve II. Meşrutiyet'in ilanı sırasında gazetelerde cesur yazılar yazarak dikkat çekmiştir. Politik ve sosyal kimliğinin yanı sıra edebi olarak da oldukça üretken bir yazardır. Gazetelerde tefrika edilmiş pek çok roman, piyes, hikâye ve fikir yazısı bulunmakla birlikte henüz külliyatının tamamı Latin harflerine aktarılmamış ve kitaplaştırılmamıştır.

ÖNSÖZ

Osmanlı kadın yazınının önemli isimlerinden Emine Semiye, *Hanımlara Mahsus Gazete, Mütalaa, Asır* ve *İnkılâp* gibi dergi ve gazetelerde yüzden fazla gazete yazısı, çeşitli hikâyeler ve tefrika romanlar yazan, üretken bir isimdi. Ancak Türk edebiyatındaki yeri ve önemi, uzun yıllar boyunca görmezden gelindi. "Vatan evlatlarının istifadesi için ibraz-ı gayretten geri kalmadım. İnşallah yakında külliyat-ı âsârımı neşre muvaffak olacağını ümit ederim," diyerek bütün eserlerini yayımlamak isteğini dile getiren[1] yazarın romanlarını Latin harflerine aktararak günümüz okuyucusuyla buluşturmaktan gurur duyuyoruz.

Emine Semiye'nin ilk romanlarından *Bîkes*, *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin, 23 Kanunusani 1312 (4 Şubat 1897) tarihli 98. sayısı ile 13 Teşrinisani 1313 (25 Kasım 1897) tarihli 138. sayısı arasında tefrika edilmiştir ve 32 bölümden oluşmaktadır. Romanın içeriğine geçmeden önce tefrika süreciyle ilgili birkaç noktayı belirtmek gerekiyor. Tefrikanın sırasıyla ilgili gazetede yapılan bir hata nedeniyle bölümler karışmış, bu nedenle gazetenin 108. sayısında şöyle bir dipnot düşülmüştür:

> Muharrire-i mahsusamız fazilet-i şöhretşi'âr, edîbe-i beliğ'ül âsâr ismetli Emine Semiye Hanımefendi Hazretlerinin sırasıyla derc ettiğimiz bu hikâye-i latifelerinin yüz beş numerolu nüshamızla ikinci kısmının neşrine ibtidar olunduğu halde yüz altı numerolu nüshamızda -daha ikinci kısım hitam bulmadan- bir sehv[2] eseri olarak üçüncü kısmının neşrine başlamış olduğumuzu gördüğümüz anda fevkal'âde müteessif olduk. Binâenaleyh gayetle kıymetdâr olan bu eserin neşri emrinde vuku'a gelen şu sehvin tashihi zımnında bu nüshamıza ikinci kısmın yüz beş numerolu gazetemizde neşredilen parçasından mâ'adâsını[3] derc

---

1 Emine Semiye, "İtiraf-ı Hakikat". *Teârüf-i müslimin* 2 (31), s:99; akt: Karaca, a.g.y., s: 118

2 yanılgı

3 başkasını

> etmeye ve bu kısmı hitam bulduktan sonra üçüncü kısmın neşrine mecburiyet hâsıl olmuştur. Bu hatamızdan dolayı gerek muharrire-i mahsusamız müşarünileyh[4] hazretlerinin gerek bilcümle kâriât ve kâri'în huzûratının mazhur-ı afları olacağımızı ümid ederiz. Şu hâlde Bîkes romanı muntazaman mutalaa edilerek yüz beş numerolu nüshamızı ba'del mutalaa[5] bu nüshamıza geçmeleri ve bundan sonra çıkacak nüshalarımızın hangisinde ikinci kısım hitam bulursa ondan sonra 106 ve 107 numerolu nüshamızdaki kısımları okumaları iktiza eder.

Yine aynı hata nedeniyle 114. sayıda da şu dipnot yer almaktadır:

> Yüz beş numerolu gazetemizle Bîkes'in İkinci kısmını neşre başladığımız halde ondan sonra nasılsa ikinci kısım hitam bulmadan üçüncü kısmın bir miktarı yüz altı ve yüz yedi numerolu nüshalarımızda neşredilmiş ve yüz sekizinci nüsha da bu bâpta beyan-ı i'tizâr edilerek[6] tekrar ikinci kısmın bakiyesinin neşrine ibtidar olunmuştu.
>
> Geçen nüshamızla ikinci kısmın neşri hitam bulmuş olduğundan kâriat[7] ve kâri'in[8] huzuratınca esnâ-i mutalaada mucib-i külfet olmamak üzere üçüncü kısmın bu nüsha ile yine bidayetinden[9] itibaren neşrine lüzum görülmüştür.

Bir Meşrutiyet dönemi aydını olarak Emine Semiye'nin, romanlarında en çok eğildiği konulardan biri olan kadınların eğitimi bu romanın da temel meselelerinden birini oluşturuyor. Dönemin toplumsal ve siyasi gelişmelerine paralel olarak "aristokrat" konumunu kaybeden "asil" bir kadının, isimsiz bir yaşamda sadece eğitimiyle ayakta kalışını anlatan yazar, romanda başka güçlü kadın karakterlere de yer veriyor. Her ne kadar dönemin romanlarında sık sık karşılaştığımız ikili zıtlıklar üzerinden toplumsal mesaj verme konumunu terk etmese de kadınları merkeze alan bakışının farkını görmemek mümkün değil.

Emine Semiye'nin diğer romanlarında da fark edebileceğimiz gibi, karakterler için seçtiği isimler karakterin özelliklerini simgeler niteliktedir. Örneğin Muti (emre uyan, itaat eden) uyumlu ve

---

4 adı geçen
5 okuduktan sonra
6 özür sunularak
7 kadın okurlar
8 erkek okurlar
9 başlangıcından

itaatkâr bir gençtir; kitaba ismini veren Bîkes (kimsesiz), çalıştığı yerlerde kendini bu şekilde tanıtırken gerçek ismi Memune, emin kökünden gelip "tehlikesi olmayan, güvenilir kadın" anlamına gelir. Bu anlamda roman türünün Türkçedeki ilk örneklerini veren yazarlardan biri olarak Emine Semiye'nin de isim sembolizmini kullanması şaşırtıcı değildir.

Yalnızca yazar kimliğiyle değil, siyasi ve akademik yönüyle de Türk aydınlanmasının önemli figürlerinden biri olan Emine Semiye'nin eserleri, hem edebiyat severler hem de tarih, edebiyat, siyaset gibi farklı disiplinlerde çalışan akademisyen/araştırmacılar için dönemin atmosferine dair ufuk açıcı kaynaklar olarak ilgililerini bekliyor. Umuyoruz yalnızca romanlarını değil, fikir yazılarını da en kısa zamanda okurla buluşturabilir, bu değerli ismi hak ettiği şekilde anmayı başarabiliriz.

Dr. Tuğba Sivri Çınar

EMİNE SEMİYE HANIM VE *BÎKES* KİTABININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Emine Semiye Hanım'ı yalnızca ilk kadın yazarlarımızdan birisi olarak değerlendirmemiz, kadının toplumda geldiği yerin bu toplum için anlamını önemsiz kılar. Yaşadığı dönemi dikkate alarak baktığımızda, merhametinin, kişiliğinin, toplum bilincinin ve birey olarak duyarlılığının boyutlarını daha iyi anlarız. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Türk toplumunun sosyal değişim sürecinde, kadının toplumdaki yerini belirlemede, kardeşi Fatma Aliye Hanım'la beraber öncü rolü üstlenmiş bir aydındır Emine Semiye Hanım. Onun aydın bir kadın olmasının arkasında elbette, Tanzimat dönemindeki yeniliklerin mimarı Ahmet Cevdet Paşa'nın ufku ve kendi devrinin çok ilerisindeki dünya görüşleri bulunmaktadır. Ahmet Cevdet Paşa'nın, kızlarının eğitimi ile bizzat ilgilendiği, hatta onların derslerini yürüttüğü bilinmektedir.

19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında, kadının toplumdaki yerini, aldığı psikoloji ve sosyoloji eğitiminin de getirdiği birikimle roman ve hikâyelerinde yansıtmaya gayret eden Emine Semiye Hanım; dikkatini toplumun dışına itilmiş kadınlara, onlara acımasızca davranan toplumun geniş kesimindeki yetkili ve duyarlı bireylerin sağduyusuna yöneltmiştir. 20. yüzyılın başında İttihat ve Terakki'nin faaliyetlerine katılması, Paris'e gitmesi, yurt dışında yüksek eğitim gören ilk Türk kadınlarından birisi olması; hayatın kendisine sağladığı imkânlar gibi düşünülebilir ancak bu imkânları, aydın bir geleceğin tasarlanması için kullanmak da bir duyarlılıktır.

Emine Semiye Hanım, yakın tarihimizde bütün varlığını kadınların hak ve taleplerine adamıştır. Balkan Savaşları ve Çanakkale'de cephelerde hemşirelik yapabilecek kadar fedakâr ve vatansever, dergi ve gazete yazılarına yoğun bir zaman harcayarak bir bilinç oluş-

turma gayretine girecek kadar aydın, dernek faaliyetleriyle kadınları örgütleyecek kadar da liderdir. Bunlara yeni bir nesil yetiştirmek için öğretmenlik yapmasını da ekleyebiliriz.

Emine Semiye Hanım, roman ve hikâyelerinde kadınların toplum içerisinde kendi korumasını sağlayacak kadar, hiç olmazsa ayakta duracak kadar eğitilmesinden yana tavrını ve duyarlılığını ortaya koyar. Bu bakımdan romanların merkezinde kadınlar vardır. *Bîkes* romanı da bu perspektifte kaleme alınmış. Romanda, kadının toplum içerisinde ayakta kalabilme macerası kurguyu oluşturmakta.

Emine Semiye Hanım'ın romanları ve hikâyeleri, bir yazarın sıradan kurguyla kaleme alınmış eserleri olarak okunmamalı. Kadın haklarının elde edilme macerasındaki ilk adımlar, hatta kadına özgü duyarlılıkların ortaya çıktığı ilk kıvılcımlar olarak ele alınmalıdır.

Emine Semiye Hanım'ın kitaplarının bugünün okuyucusunun dikkatine sunulması, hem kadın haklarının hangi şartlarda, nasıl elde edilebildiğini sezdirme hem de gelişen ve duyarlı bir toplumun ancak kadınlarla birlikte oluşabileceği bilincini verme bakımından önemlidir. Kadın ve toplum çalışmaları konusundaki duyarlılığı ve gayretiyle tanıdığım Dr. Tuğba Sivri Çınar'ın bu çalışmasını takdirle karşılıyorum. Araştırmaları ve eserleri açısından henüz başlangıç olduğuna inanıyorum.

Prof. Dr. Yakup Çelik

BÎKES

MÜKÂTEPE[1]

I

Aziz biraderim,

Bu defa gönderdiğin mektupta on iki senelik iştiyakın[2] çare-i ref'inden[3] bahsetmişsin. Bunu ben de arzu ederim, fakat sen nasıl umur-u memuriyetini[4] bırakıp gelemezsen ben de çiftlikler hesâbâtının[5] giderileceği vakit olan şu zamanda buradan ayrılamam. Biz bazı vilayetliler, işlerimizi il ellerine bırakmayız. Sakın bu sözlerime gücenme, sizler tenperverlikle[6] meşhursunuz!

Ben buranın çayırlarını, bayırlarını gezmekle de kanaat etmem, ekseriya eniştemin çiftliğine gidip av avlamakla vakit geçiririm. Bazen de orakçılara muavenet[7] ederim. Hemşirem ta'amı[8] eliyle hazırlar, bütün gün mahsulâttan bahsederim, bunlardan zevk alırım. Fakat ne hemşirezâdem Cevahir ne de oğlum Racih bize refakat etmezler. Racih sen fikirde, Cevahir de ona peyrev oluyor.[9] Ben İstanbul'da ikmal-i tahsil eylemişken[10] yine bir vilayetliye lazım gelen sây u gayreti[11] unutmadım. Bizim oğlan burada okumaya çalıştığı hâlde kendine bir şehirlik süsü vermek istiyor:

---

1 mektuplaşma
2 güçlü isteğin
3 ortadan kaldırmanın çaresinden
4 memuriyet işlerini
5 hesaplarının
6 tembellikle
7 yardım
8 yemeği
9 uyuyor
10 eğitimimi tamamlamışken
11 çalışma ve gayreti

"Oğlum, bu seneki vâridatla[12] mesârifatımızı[13] hesap et!" dedim.

"Peder, riyâziyeyle[14] zihnim pek meşgul. Böyle ufak tefek hesaplarla vakit geçiremem!" cevabını verdi.

"Racih! Kırlar, bayırlar ne kadar latif! Çiftliklerden birine git de kudretin bedâyîini[15] gör!" dedim.

"Babacığım, felsefe beni yordu. Hem şu aralık Victor Hugo'nun eş'arını[16] okuyorum. Bedâyî-i tabiatın teessirât-ı latifesini[17] o edebiyat içinde tetkik ediyorum," sözleriyle mukabele eder. Bilemem, niçin bu çocuk bu kadar dalgın ve tembeldir! Onun bir arzusu varsa senin Muti'yle birleşip Avrupa'da ikmal-i tahsil etmektir. Diğer bir düşündüğü de varsa sana layık olacak bir damat olarak yetişmektir.

Şimdi yine mülakatımızdan bahsedelim. Mektepten şahadetnâmemizi[18] alıp çıktığımız seneyi aklına getir: Ben memleketime tevdi ederken tebdil-i âb-u havaya lüzum görüldüğü için seni de bana refik etmişlerdi. Bedri'nin bu müsaadesi her ikimizi de ne derece memnun ettiğini biliyorsun. Altı ay birlikte gezip dolaştık. Kayd-ı aileden[19] âzâde olduğumuz o demler ne kadar gamsız ve kasavetsizdi! Pederinin ısrarı olmasaydı seneyi birlikte tamam eyleyecektik. Eğer son günlerimizde amcamın çiftliğinde tesadüfen görmüş olduğun o yanaşma kızı cidden sevmiş olsaydın yine felaketzede olmayacaktık!

Affet kardeşim! Neşteri kalbine sapladım. Maksadım seni buraya celp için hatırat-ı maziyi uyandırmaktı. Gel Müstakim, gel! Bana yine bedbahtlığını anlat! İyi bir arkadaşın tesellisi kadar mucib-i inşirah[20] bir şey olamaz!

İstanbul'a gelip seni görmeyeli tamam on iki sene oldu. Oğlunu da kızını da al gel, şu kaç senelik nişanlıları artık karşılaştıralım. Teveccüh gittikçe güzelleşiyor. Muti'ye zevce olmaya kesb-i liyakat[21]

---

12 gelirle
13 giderlerimizi
14 matematikle
15 mükemmelliğini
16 şiirlerini
17 latifgüzel etkilerini
18 diplomamızı
19 aile bağından
20 rahatlama sebebi
21 layık olmak

için okumaya da iştiha ile çalışıyor! Bâkî geleceğini mübeşşir[22] bir mektubuna şiddetle intizar etmekteyim kardeşim!

Çiftlikli Yunus
Müstefid

***

Sevgili biraderim,

Yirmi üç Eylül tarihli mektub-ı vefa üslûbunu alarak azîm[23] bir muhabbetle mütalaa eyledim.[24] Ancak eyyâm-ı mazinin yâdıyla dilhûn oldum![25]

Seneler geçti, fakat o yanaşma kızın, yani elan zevcem bulunan Gülşen'in dest-i izdivacına talip olduğum zaman pederime karşı ettiğim serkeşliği[26] unutmak kâbil olmadı! Saçım sakalım beyazlaştı, fakat kalbimi karartan kara bir bulut zail olamadı![27] Her gün mükedder ve meyusum![28] Muahharan[29] pederim beni affedip Gülşen'i de hakiki kızı gibi kabul etmişse de Cenab-ı Hak beni af buyurmamış olmalı ki bu kadın yüzünden elan ızdırabata,[30] elîmeye[31] dûçar olmaktayım.[32]

Madem ki beni dinlemeye sabrın var, öyleyse derdimi tahriren de[33] anlatabilirim. Bu sene gelmekliğim uyamayacak. Her ne kadar bahar hayatımız geçmişse de baharda seyahati severim. Bu nisanda gelmeye karar verdim. Çocuklarımızda bile bulunmayan bir kuvvet ve metanetle mezâhim-i seyahate[34] katlanacağımı ümit ve tasavvur ettikçe kendimi gençlik zamanında sanıyorum!

---

22 müjdeleyen
23 büyük
24 okudum
25 geçmiş günlerin hatırasıyla kalbim yaralandı
26 asiliği
27 geçip gitmedi
28 kederli ve ümitsizim
29 sonradan
30 acılara
31 acıklı hale
32 tutulmaktayım
33 yazıyla da
34 seyahat zahmetlerine

Ey muhibbi-i vefadârım![35] Şimdi beni dinle: Gülşen'i ilk gördüğümüz gün nasıl zinde ve çevikse yine öyledir. Mürûr-ı zaman[36] onu kocatacağına tazeleştirmiş. Zaten izdivacımızdan iki sene geçmişti ki köylülük halini kâmilen[37] terk etmiş, beş on sene sonra ise okuryazar bir hanım olmuştu. Keşke ne bu derece güzel ne de sahibe-i zekâ olaydı. Ona olan muhabbetimin günden güne ziyadeleşmesinden yüz bulup yed-i tahakkümüne[38] almıştı ve her dediğini icraya alışmıştı! Bunlar sence malum ise de tekrarından kalbim genişliyor! Üçü kız, biri erkek olarak dört evladımız oldu. En büyükleri olan Muti, dirayetli, itaatli bir evlattır. Büyük kızım Memune cidden ağırbaşlı ve Yunus beyzâdelere layık bir gelindir. Vâ esefâ ki[39] ortanca kızım sefil ve ahlaksız bir kızdır. En küçükleri olan Nâyime, büyük hemşiresine benzer. Nâyime'yi de görmüştün. "Bu senin evladına benzemiyor!" diyerek onu Nâyime tesmiye etmeni[40] haklı bulmuştun. Muti ile Memune beni pek severler. Sanki valideleri onlar için bir yabancı kadındır! Gülşen'e sokulmazlar.

Şu kadar ki hürmet ve riayette asla kusur da etmezler! Ancak her bir muameleleri resmîdir. Nâyime'ye gelince; o, validesinden gayri hiçbirimizi nazar-ı muhabbetle[41] görmez. Gülşen de evlat olarak yalnız onu tanır! Biçare Nâyime'ye tevellüdünden[42] beri ablası analık vazifesini ifa ediyor!

Hanem içinde her gün çengi şakırtısından, her gece çalgı gürültüsünden bîhuzur[43] idim. Ben zevki aile sükûneti içinde ararım. Gülşen'e meram anlatamamıştım. Her gece komşularda imrâr-ı vakit etmekle[44] bu hâle sabredebiliyordum! Nasıl ise bir gece kendimde hissettiğim bir fenalık üzerine mutadım hilâfında[45] yalıya erken

---

35 vefalı dostum
36 zamanın geçişi
37 tam olarak
38 kontrolü eline
39 yazıklar olsun ki
40 isim vermemi, isimlendirmemi
41 sevgi bakışıyla
42 doğumundan
43 huzursuz
44 vakit geçirmekle
45 alışkanlığımın aksine

avdet ettim[46]! Ah kardeşim! Burasını yazarken pek fenalaşıyorum. Zevcemi aklı başından gitmiş, sermest[47] bir hâlde buldum!

Memune odasında ağlıyor; Nâyime, validesinin yanında bulunuyordu. İşte o zaman Gülşen'i ıtlak ederek[48] evden çıkarmıştım! Bu hâl sana çok merak olmuşsa da hicabımdan[49] cevabı kâfi verememiştim. Nâyime anasıyla komşuya gitti. Boyumca iki evladımın ricasına ve Nâyime'nin bükâsına[50] dayanamayarak Gülşen'i tekrar aldım. Bu kadın ifrit gibidir! Kendisine şefaat eden oğlu Muti ile kızı Memune'ye minnettarane izhar-ı muhabbet edeceğine[51] kendisini bana iyice affettirdikten sonra nazar-ı nefret ve hakaretle görmeye başladı! Bu sebepten Muti, ihtiyar-ı sefer[52] edip gitti. Zavallı kızcağızım, bütün gün validesinin ezâ ve cefâsına katlanıyor! Ben bunu Memune'nin kızarmış olan gözlerinden ve Nâyime'nin sözlerinden anlıyorum. Memune'yi isticvap etmek[53] faydasızdır. Zira bana hiçbir şey söylemez. Gülşen de benim önümde ona hoş muamele eder. Hanemiz menba-ı felaket[54] olmuştur. Bu kadına niçin mağlûp oluyorum? Niçin melek gibi üç evladımı onun şerrinden kurtaramıyorum? Anlayamadım gitti!

Ah Müstefid! Ben mutlaka vicdansız bir adamım ki vicdansız bir kadını sevmekten ferağ olamıyorum![55]

İşte derdimi açtım, gözyaşlarımı tatlı nesayihinle[56] kurutmaya çalış!

Müstakim bin Hicabî

***

---

46 döndüm
47 kendinden geçmiş
48 boşayarak
49 utancımdan
50 ağlamasına
51 minnettar olarak sevgi göstereceğine
52 gitmeyi tercih edip
53 sorgulamak
54 felaket kaynağı
55 vazgeçemiyorum
56 nasihatlerinle

Zavallı Müstakim!

Dertli mektubun beni de dertli etti! Bu derece felaketzede olduğunu bilmiyordum. Evladını sevmeyen bir valide, doğrusu bir aile içinde azim bir bela sayılır! Eğer zevcem Teveccüh'e böyle bir muamelede bulunacak olsa cezasız bırakmam. Pek iyi biliyorum ki zevcem Teveccüh'ü sevmez. Kendi üstüne aldığım bir cariyenin mahsul-ü hayatı olduğu için sevmemekte hakkı vardır. Lakin evlat benimdir. Teveccüh, babasının hanesinde hırpalanamaz. Oğlum Racih ne derece kıymetliyse Teveccüh de aynı surette kıymetlidir. Zevcem bunları biliyor, Teveccüh'e hakaret etmez; Racih de öz kardeşinden farklı bilmez. Hemşiresini kendi okutuyor ve bir gün görmese göreceği geliyor. Teveccüh, nâil olduğu muhabbet kadar kendini mesut addetmiyor. Her gün mağmum![57] Daima mütefekkir![58] Bu hâli için geçenlerde çok sıkıştırdım:

Babacığım! Annemi düşünüyorum. Eğer benim de annem olsaydı hasta olduğum zaman başucumda beklerdi. Cevahir Hanımı annesi ne kadar görüp gözetiyor! demez mi? Eğer anası hayatta olsaydı mutlaka getirip onu memnun edecektim. Ne çare ki zavallı ölmüştü. Teveccüh'ü iki yaşında bırakıp diyar-ı ademe[59] gitti!

Bir kederim daha var. Cevahir'i eşraftan birinin oğluna verecektik; "Ben Racih'ten başkasını istemem" demiş. Eniştem ve hemşirem "Memune Racih'i unuttu bile. On iki sene evvel çocuktular. Cevahir['le] birlikte büyüdü. İlla alacaksın!" diye ısrar ediyorlar. Şaşırdım kaldım.

İlkbaharı dört gözle bekliyorum. Ah bir kavuşsak!

Fi 20 Teşrinievvel[60]
Çiftlikli Yunus Beyzade:
Müstefid

***

[57] kederli
[58] düşünceli
[59] yokluk diyarına
[60] Tarih: 20 Ekim

Sevgili Müstefidim!

Sende de az çok aile rahatsızlıkları var. Muti gibi güzel bir delikanlı, Teveccüh'teki mağmumiyeti[61] izaleye[62] kâfidir. Ne fayda ki henüz birbirlerini göremediler. Eğer Muti'yi ikna edebilirsem birlikte gelir, bir cemiyetlerini[63] yaparız. Bir biçare kalanı varsa[64] babası gibi tali'siz[65] olan Memune'dir! Ben Memune'yi beşiğiyle beraber sana takdim ettiğim gün "Bu, Racih'in zevcesi olacaktır" diyerek masumane tebessümlerini arz eden nermin[66] dudaklarından buseçîn oldun;[67] sonra da nişanı beşiğe taktın. Ah Müstefid! Ben o gün hissettiğim zevk-i ulvîyi[68] hiç unutmam! Kardeşimden hiç farkı olmayan bir muhibbi-i vefadârım[a] kızımın gelin olacağını düşündükçe Gülşen'in yüzünden çektiğim elem ve ızdırabı ehemmiyetsiz telakki etmekteydim. Sen ve zevcen gibi iyi bir kadın, iki sevgili evladım[a] peder ve valide olarak, o bîgünah[69] kalplerde asıl analarının eliyle açılan yaraları tedavi etmiş olacaktınız!

Mamafih[70] azizim, Gülşen gibi hâr-ı zehirnâk[71] ile memlû[72] olan bir kadının kızını almamakta mazursun. Beni affet! Buralarını düşünmemiştim. Cevahir, hazine-i ismet[73] olan hemşirenin bir tanecik kızıdır. Racih'e layıktır cidden. Bu izdivacı tensip ettiğime[74] emin ol.

Beni düşünme kardeşim. Benim işim Allah'a kalmıştır.

Fi 5 Teşrinisani[75]
Müstakim bin Hicabi

---

61 kederi, üzüntüyü
62 gidermeye
63 birleşmelerini, bir araya gelmelerini
64 o da
65 talihsiz
66 yumuşak
67 öpücük aldın
68 yüksek zevki
69 günahsız
70 bununla birlikte
71 zehirli ateş
72 dolmuş
73 temizlik/saflık hazinesi
74 uygun gördüğüme
75 Tarih: 5 Kasım